

5. Матурана У. Древо познания: Биологические корни человеческого понимания / Матурана У., Варела Ф. пер. с англ. [Ю. А. Данилова](#). - М.: Прогресс-Традиция, 2001. 224 с
6. Бак П. Самоорганизованная критичность / Бак П., Чен К. // В мире науки. - 1991. - №3. - с. 16-24.
7. Ахромеева Т. С. «Нестационарные структуры и диффузионный хаос» / Ахромеева Т. С., Курдюмов С. П., [Малинецкий Г. Г.](#), Самарский А. А. - М.: Наука, 1992. — 544 с
8. [Капица С. П. Синергетика и прогнозы будущего](#). / [Капица С. П.](#), Курдюмов С. П., Малинецкий Г. Г. Изд 3-е. - М.: Едиториал УРСС, 2003.- 288 с.
9. Туниця Ю.Ю. Еко-економіка і ринок: подолання суперечностей / Туниця Ю.Ю. — К. : Знання, 2006. — 314 с.
10. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми / Туниця Ю.Ю. — Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. — 298 с.
11. Синякевич І.М. Екологічна і лісова політика / Синякевич І.М. — Львів: УкрДЛТУ, 2001. — 202 с.
12. Моисеев Н.Н. Время определять национальные цели / Н.Н. Моисеев. - М.: Изд-во МНЭПУ, 1997. — 147 с.

Стаття надійшла: 08.10.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Бабич Д.В.

УДК 338.012
JEL M21

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Машлякевич А.О. к.е.н.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Кризисна ситуація в економіці України загрожує будь-якому підприємству фінансовими проблемами. Однією з ключових проблем розвитку підприємництва України є відновлення й розвиток економічного потенціалу, здатного забезпечити виробництво продукції орієнтоване на діяльність в умовах сучасних ринкових відносин. Одним з найважливіших факторів розвитку є реновація основних засобів на підприємствах різних галузей за допомогою лізингових послуг і операцій.

Предметом статті являється проблематика формування та функціонування механізмів розвитку лізингових відносин.

Мета - це аналіз стану лізингу в Україні, виявлення проблематики формування та функціонування механізмів розвитку лізингових відносин у різних сферах, а також визначити фактори, за рахунок яких забезпечується підвищення ефективності виробництва при використанні лізингових відносин.

Сфера застосування - підприємства України будь-якої галузі виробництва.

Висновки: Освоєння лізингу як особливої форми орендних відносин відбувається в умовах низької інвестиційної активності. Незважаючи на це, існують певні передумови для вирішення цієї проблеми. Для цього, в умовах, коли звернення до банківського кредиту ускладнене, особливо для малого бізнесу, необхідно активніше переходити від традиційного механізму відновлення основних засобів до пошуку інших перспективних видів фінансування, одним з яких є лізингова діяльність. Стан справ в українській економіці показує, що використання цієї форми забезпечення виробників будь-якої продукції основними фондами буде сприяти формуванню лізингового ринку, що може вплинути на відродження й розвиток економічного потенціалу нашої країни.

Ключові слова: лізинг, лізингові відносини, комерційні компанії, фінансовий лізинг, сублізинг.

Постановка проблеми. Найтяжчим моментом в кризисній ситуації для підприємства є відновлення й розвиток економічного потенціалу, здатного забезпечити виробництво продукції. Тому коли звернення до банківського кредиту ускладнене, особливо для малого бізнесу, необхідно активніше переходити від традиційного механізму відновлення основних засобів до пошуку інших перспективних видів фінансування, одним з яких є лізингова діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні проблем розвитку лізингових відносин у різних сферах заслуговують на увагу праці таких учених, як В.Г. Андрійчук, О.І. Баєва, М.П. Бондаренко, В.А. Бугаєнко, В.І. Виноградний, Ю.С. Гринчук, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, О.В. Олійник, В.К. Терещенко, В.І. Топіха, Г.В. Черевко та інших. Зусиллями цих учених сформовано теоретико-методологічний базис формування лізингових відносин.

Невирішені складові загальної проблеми. Найважливіше питання, яке потребує детального дослідження і вирішення, це можливість розвитку лізингових відносин в Україні та форми фінансування.

Формулювання цілей статі. Виявити фактори, що скорочують ринок лізингу України, а також фактори росту економічного ефекту при використанні лізингу. Довести доцільність використання лізингових відносин.

Основний матеріал дослідження. В умовах кризи основні показники діяльності комерційних лізингових компаній за перше півріччя 2014 року різко скоротилися (табл. 1).

Таблиця 1 - Основні показники діяльності комерційних лізингових компаній України за перше півріччя 2014 року

Найменування показників	Усього по комерційних компаніях, млн.дол.США			
	01.01.2014 р.	01.07.2014р.	Динаміка	у %
Активи	442,3	283,4	-158,9	-26,2
Статутний капітал	93,3	136,9	43,6	+46,7
Власний капітал	132,4	93,1	-39,3	-29,7
Позичковий портфель	303,1	226,8	-76,3	-25,2
Чистий прибуток	177,5	-1,6	-179,1	-1,2 Скорочення в 122 рази
Кількість лізингових угод (укладених договорів), штук	981	38	-943	3,9 скороч. в 25,8 рази

Ці дані свідчать, що комерційні лізингові компанії з початку 2014 року перебувають у досить скрутному стані: з однієї сторони різко скоротилися обсяги кредитування лізингових угод комерційними банками, з іншої сторони впав попит з боку підприємств реального сектора економіки.

У кризовий період на лізинговому ринку України, на наш погляд, діяли дві різноспрямовані, протилежні тенденції. Одна з них була спрямована у бік зниження обсягів і темпів росту лізингових послуг в умовах різкого зниження обсягів кредитування з боку комерційних банків. Вона діє у відношенні комерційних лізингових компаній. Інша тенденція - ріст ринку лізингових послуг у частині, займаної державними лізинговими компаніями. [1].

Лізингова галузь в Україні активно почала розвиватися з 2000-х років, про що свідчать дані табл. 2.

Таблиця 2 - Обсяг лізингових операцій в Україні за 2004-2012 роки

№ п/п	Найменування	Роки									2012р. до 2004 р. в %
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
1	Кількість лізингових компаній	5	5	6	9	15	23	26	33	36	в 7,2 рази
2	Обсяг лізингових послуг по країні в цілому - усього, у млн.дол.США	45,7	16,4	21,1	85,2	172,2	354	664,3	854,4	1018,1	в 22,3 рази
3	Кількість укладених договорів, одиниць	68	327	458	648	1302	2029	2467	3332	4444	в 65,4 рази
	Кількість позичальників лізингу й позики, одиниць	65	238	302	415	721	1249	1393	1650	2060	в 31,7 рази
4	Обсяг лізингових послуг приватних лізингових компаній - усього, млн.дол.США	-	-	10,7	43,1	114,9	255,3	479,7	520,0	525,3	в 49 разів
	Частка прив-них лізинг. комп. у заг. обсязі лізингу, в %	-	-	50,7	50,6	66,7	72,1	72,2	60,9	51,6	101,8

З 2004 року по 2010 рік частка приватних лізингових компаній у загальному обсязі лізингового ринку виросла з 50,7% до 72,2%.

В 2010-2012 роках, частка приватних лізингових компаній скоротилася з 72,2% до 51,6%. Це пов'язане з посиленням державної фінансової підтримки лізингових інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки - в агропромисловому комплексі, у промисловості й у транспортно-комунікаційному комплексі України. [2].

Удосконалювання законодавчо-нормативного регулювання лізингових відносин в Україні за останні роки відбувалося в наступних напрямках:

1. Істотне скорочення виходячи з реальних умов розвитку економіки нормативних строків фінансового лізингу;

2. Приведення характеристики фінансового лізингу у відповідність із ознаками, обумовленими в Міжнародному стандарті фінансової звітності (МСФЗ) №17 «Облік оренди»;

3. Створення можливостей і умов для розвитку нових видів і різновидів лізингу, зокрема, для фінансового лізингу, зворотного лізингу, сублізингу, вторинного лізингу й інших;

4. Скорочення істотних умов договору лізингу, а відповідно посилення принципу свободи договору.

У цілому був здійснений комплексний перегляд лізингового законодавства, включаючи сюди зміни й доповнення в Цивільний кодекс, Митний кодекс, Податковий кодекс [3].

В умовах світової фінансової й економічної кризи основними факторами, що скорочують ринок лізингу України стали:

- зниження обсягів фінансування й кредитування лізингових операцій комерційними банками;

- девальвація національної валюти;

- зниження попиту підприємств реального сектора економіки;

- протиріччя між законодавчо-нормативними актами та Міжнародним стандартом фінансової звітності МСФЗ №17 «Облік оренди».

Необхідність у налагодженні загальнодержавної комплексної системи збору й узагальнення статистичної інформації з лізингу в країнах СНД, у тому числі в Україні, виникла з того моменту, коли з'явилися перші лізингові компанії, і визначився безпосередньо сам предмет для досліджень - лізингова діяльність [2].

Статистична інформація, що накопичується за багато років, українська необхідна для аналізу сформованих тенденцій і визначення перспектив розвитку українського лізингового ринку, формування його структури, розробки нормативно-правових актів і створення механізмів, що підвищують зацікавленість у проведенні лізингових операцій на внутрішньому й міжнародному ринках, планування широкомасштабних інвестицій на основі різних видів і форм лізингової діяльності.

Статистика лізингу організує реєстрацію, збір і обробку даних про різні угоди лізингових компаній; узагальнює ці дані за допомогою системи показників, які застосовуються для оцінки лізингової діяльності й прийняття відповідних управлінських рішень.

Однією з найбільш важливих завдань організації статистичного спостереження за лізинговою діяльністю є чітке формулювання загальних принципів визначення лізингових операцій і їх видів, а також створення методики обліку лізингової діяльності в статистичній практиці. [4].

З огляду на результати проведеного аналізу й закордонний досвід ведення статистики лізингових операцій, зокрема Європейської Федерації національних асоціацій лізингових компаній (LEASEEUROPE) [5] у якості основних об'ємних показників, що характеризують параметри розвитку лізингового ринку Україна, на нашу думку, варто вибрати не один, а два показники:

1. Обсяг нового бізнесу (вартість нових укладених договорів лізингу протягом звітного року). Цей показник називається «Вартість нових укладених і профінансованих договорів лізингу протягом року»;

2. Портфель лізингових договорів (сума лізингових платежів по діючих договорах лізингу, які лізингоотримувачі ще повинні заплатити лізинговим компаніям). Інакше кажучи, лізинговий портфель - це сума зобов'язань (заборгованості) лізингоотримувачів на певну дату.

На закінчення проведеного кількісного і якісного аналізу стану лізингового ринку в Україні складений SWOT-аналіз (табл. 3).

Таблиця 3-SWOT-Аналіз лізингового ринку України

Сильні сторони	Можливості
1.Державна підтримка лізингових програм у пріоритетних галузях економіки. 2.Уніфікація й гармонізація лізингового законодавства. 3.Надання податкових, амортизаційних, митних, інвестиційних пільг і преференцій при реалізації лізингових проектів. 4.Спрощення судово-адміністративних процедур при вилученні предмета лізингу в несумлінних лізингоотримувачів. 5.Перехід лізингових компаній на МСФЗ. 6.Державно-приватне партнерство при лізингових операціях.	1.Використання лізингу як одного з ефективних інструментів реалізації стратегічних загальнодержавних, галузевих і регіональних програм розвитку 2.Впровадження нових лізингових програм, продуктів і послуг 3.Диверсифікованість джерел фінансування лізингової діяльності. 4.Широке використання механізму фондового ринку для розвитку лізингових послуг. 5.Створення умов для активного залучення іноземних інвестицій.
Слабкі сторони	Загрози
1. Нестійкість діючих на ринку приватних (комерційних) лізингових компаній. 2. Нестійкість і вузькість бази фондування лізингових компаній. 3. Недостача «довгих» і «широких» грошей в інвестиційному процесі. 4. Недостатня транспарентність (відкритість) лізингових компаній. 5. Відсутність якісної статистичної звітності й інформації. 6. Недостатня диверсифікованість товарної, галузевої й регіональної структури лізингових договорів.	1. Вихід на український ринок сильних закордонних лізингових компаній. 2. Нестійкість лізингового законодавства (часті зміни нормативно-законодавчих актів). 3. Девальвація й ревальвація національної валюти. 4. Ріст інфляції, подорожчання вартості залучених лізинговими компаніями фінансових ресурсів. 5. Погіршення якості активів і лізингового портфеля в цілому, підвищення ризиків лізингової діяльності. 6. Зниження країнового й кредитного рейтингів провідними агентствами.

У процесі становлення й розвитку лізингового ринку України поряд з безсумнівними успіхами в розвитку лізингової індустрії, виявилися ряд невирішених питань і проблем. До них відносяться:

1. Проблема знаходження й використання внутрішніх джерел фінансування лізингових інвестицій або проблеми використання «коротких», «довгих», «широких» грошей в інвестиційному процесі.

Величезною проблемою є знаходження лізинговими компаніями внутрішніх джерел фінансування лізингових інвестицій. Накопичені в банківській системі України у вигляді депозитів грошові ресурси в основному відносяться до так званих «коротких грошей». Для розвитку фінансового лізингу потрібні середньострокові й довгострокові фінансові ресурси у вигляді «довгих грошей». Вони зосереджені нині у пенсійній системі й у страхових організаціях. Шляхи й інструменти їх використання для фінансування й широкомасштабного розвитку лізингових операцій у країні ще не вирішені;

2. Проблеми широкого відновлення морально й фізично застарілого основного капіталу галузей економіки через застосування механізму прискореної амортизації в лізингових угодах;

3. У цей час гостро постає проблема щоквартального формування офіційних статистичних відомостей про фінансовий лізинг, що відображають загальні параметри розвитку лізингу в Україні.

4. Актуальними є проблеми, пов'язані з митним оформленням устаткування, ввезеного з метою передачі в лізинг. Зокрема, це питання, пов'язані з розширенням затверджених Урядом переліків основних засобів, завезених за договором фінансового лізингу, імпорт яких звільняється від податку на додану вартість; з визначенням коду товарної номенклатури устаткування й митним оформленням товарів, ввезених як єдина партія.

5. Спрощена характеристика форм і видів лізингу в законодавстві перешкоджає появі нових видів і різновидів лізингових операцій, тим самим і розширенню українського лізингового ринку в цілому. Варто сказати, що питання цивільно-правового й податкового

регулювання сублізингу й міжнародного лізингу недостатньо відпрацьовані, що стримує їх розвиток. [6].

У процесі зміцнення й розвитку українського лізингового ринку з'явилися також нові тенденції. Вони полягають у наступному:

1. Поява нових гравців на лізинговому ринку: поряд з державними й банківськими дочірніми лізинговими компаніями діють на лізинговому ринку іноземні лізингові компанії; лізингові компанії, пов'язані з виробниками й постачальниками машин і устаткування; галузеві й регіональні лізингові компанії; і фірми, пов'язані з фінансово-промисловими групами (ФПГ); а також комерційні банки й фонди, що здійснюють лізингові операції без створення лізингової компанії.

2. Створення й ріст кількості філій, представництв і сервісних центрів лізингових фірм і компаній у регіонах. Обслуговування регіонів провідними лізинговими компаніями, зосередженими нині в політичних і економічних центрах країни стало здійснюватися через створення й розширення їх регіональних філій і представництв.

3. Зміна структури й розширення джерел фінансування лізингових операцій. Різноманітніше стають джерела фінансування лізингових операцій. Ще недавно кредити материнських банків і державних фінансових інститутів займали лівову частину ресурсної бази лізингових компаній, але їх було явно недостатньо для широкомасштабного розвитку лізингу. Лідери ринку активно розширюють джерела фінансування за рахунок залучення зовнішніх джерел, включаючи сюди кредитні лінії міжнародних фінансових організацій і банків, кредити західних експортно-кредитних агентств, лізингових компаній, комерційні кредити постачальників, кошти місцевого фондового ринку.

4. Зміна товарної, галузевої й регіональної структури лізингових угод: тенденції як зниження, так і росту в різні періоди часу частки сільськогосподарської, будівельно-дорожньої й будівельної техніки, транспортних засобів у загальному обсязі лізингових операцій.

5. Поліпшення лізингодавцями в докризовий період умов лізингового фінансування. У результаті виникнення конкуренції між лізинговими компаніями на ринку стали пропонуватися різноманітні лізингові продукти й програми, а також додаткові послуги; знизилися розміри процентних ставок і маржі лізингових компаній; подовжилися строки надання техніки в лізинг; відбулося пом'якшення вимог лізингових компаній до надання забезпечення (застава, аванс, страхування, викуп техніки постачальниками та ін.) [7].

В остаточному підсумку, лізинг повинен стати фактором інтенсивного розвитку національної економіки й підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку в умовах наростання тенденцій глобалізації.

Висновки. У цей час в Україні характерною рисою економічного стану вітчизняних підприємств є недостатність власних коштів для технічного переозброєння виробництва.

Я вважаю, що в період економічної кризи використання лізингових відносин актуально при вирішенні наступних завдань:

- забезпечення господарств основними засобами;
- забезпечення оборотними коштами за рахунок їх економії й більш раціонального використання;
- залучення трудових і інших ресурсів, підвищення їх віддачі в результаті загального економічного росту на підприємстві.

Тому назвемо фактори, за рахунок яких забезпечується підвищення ефективності виробництва при використанні лізингових відносин:

1. Більш повне забезпечення основними засобами та прискорення їх оновлення на сучасні.
2. Покращення обліку витрат і наступної їх економії
3. Більш ефективна організація виробництва і управління, застосування прогресивних технологій
4. Більш справедливий розподіл отриманих результатів по вкладеній праці.

Перелік посилань.

1. Анташов А. Лізинг – нова сфера кредитних фінансових послуг / А. Анташов // *Фінанси, облік, аудит*. – 2005. – №2. – 140- 145с
2. Барабаш А. Лізинг: поняття та особливості законодавчого визначення кола його суб'єктів / А. Барабаш // *Право України*. – 2001. – № 2. . – 76- 79с
3. Безчасний Л. Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні / Л. Безчасний, С.Онишко // *Економіка України*. – 2001. – №3. . – с.4-11
4. Богомолова В.В. Необхідність лізингових відносин в сучасних умовах розвитку економіки України / В.В. Богомолова // *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство*. – 2006. – № 6. – 213- 217с

5. Вінник О.М. Інвестиційне право / Вінник О.М. – К.: Атіка, 2000. – 263с.
6. Вітлінський В.В. Кредитний ризик комерційного банку: [навч. посіб.] / Вітлінський В.В., Пернарівський О.В., Наконечний Я.С., Великоіваненко Г.І. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251с
7. Різник В.С. Істотні умови договору лізингу: законодавство, доктрина та правозастосовна практика / В.С. Різник // Вісник НБУ. – 2003. – №12. – 7-13с

Стаття надійшла: 16.10.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горєлов Д.О.

УДК 631.15:658.27
JEL M 210

ЯКІСТЬ АВТОМОБІЛЬНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Стогул О.І., к.е.н.

Дмитрієв В. І., аспірант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В статті проаналізовано основні підходи до формування об'єктів управління. Визначено що якість автомобільних пасажирських перевезень формується в границях автомобільного транспортного підприємства (АТП), в ході певних виробничих процесів, але під активним впливом споживача. У ході аналізу виявлено ряд особливостей та специфіку формування «петлі якості» пасажирських перевезень в плані конкретних просторових границь цього об'єкту управління: сутність послуги як товару визначає невід'ємність виробництва і споживання; якість автомобільних пасажирських перевезень як категорія менеджменту якості і об'єкт управління досить динамічна; складно визначитися з критеріями якості такої послуги як автомобільні пасажирські перевезення. Автором запропоновано розвиток класичної «петлі якості» для такої послуги, як автомобільні пасажирські перевезення, та актуалізацією стратегічних підходів до управління якістю. На основі аналізу зовнішнього середовища з урахуванням внутрішніх можливостей визначено загальні стратегії якості продукції підприємства, а саме: формувати необхідний стан якості послуги; утримувати певний рівень якості; розвиток, підвищення рівня якості послуги. Визначено, що якість послуги автомобільних пасажирських перевезень як об'єкт управління це складна комплексна категорія, яка поєднує в собі інтереси цільового споживача, суспільства і виробника послуги, що, в багатьох випадках входять в протиріччя і породжують проблему, яку може бути вирішена в ході управління якістю.

В статті визначаються і обґрунтовуються підходи до формування якості автомобільних пасажирських перевезень як об'єкту управління з активізацією стратегічних підходів до управління.

Ключові слова: якість, послуга, об'єкт управління, стратегії, стратегічне управління.

Постановка проблеми. В загальному розуміння, управління якістю автомобільних пасажирських перевезень – це цілеспрямований вплив суб'єкту управління (автомобільного транспортного підприємства) на певні, відповідним чином упорядковані, види діяльності, які формують кінцевий результат – якість автомобільних пасажирських перевезень (об'єкт управління). Враховуючи те, що ефективність («якість») таких дій залежить від багатьох факторів як внутрішнього середовища (можливості самого підприємства щодо формування необхідного (встановленого) рівня якості), так і факторів зовнішнього середовища (економічна ситуація, науково – технічний прогрес та інш.), які, в основному, формують вподобання споживачів цієї послуги, існує проблема щодо аналізу, оцінки цих факторів і визначання можливості суб'єкту управління певним чином впливати на них. Тобто, щоб ефективно управляти необхідне чітке розуміння об'єкту управління – якість автомобільних пасажирських перевезень - як комплексної категорії менеджменту якості, що формується на складному ланцюжку послідовних видів діяльності під впливом різних факторів, цілеспрямовані управлінські дії на які можуть змінювати характеристики кінцевого продукту (якість автомобільних пасажирських перевезень) в необхідному напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В системі загального менеджменту під об'єктом управління розуміють предмет, систему, процес або явища на яке спрямовані управлінські дії суб'єкту управління. В роботах Л. Пономаренко під об'єктом управління визначається процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, яка проявляється в тому, що з одного боку існують потреби і можливості суб'єкту управління, а з іншого – потреби і можливості об'єкту управління сприймати управлінські сигнали. Тобто, існує суперечлива ситуація, що вимагає рішення і може бути вирішена [1]. В дослідженнях В. Д. Могилевського об'єкт управління в складних системах визначається як організована частина середовища, яка вичленен з нього і відповідає функціональ-